

Miljana Cunta

Veščina vračanja

Fotografija: Žiga Koritnik

»Posteljem si posteljo v zraku, / med pticami in akrobati: / postelja na trapezu čustev / kot gnezdo v vetru / na skrajnem robu veje.«

Težko takole iz retrospektive natančno določim trenutek, kaj šele motiv za njim, ko je na tisti odsotni zimski dan roka, ki je še hip poprej odrevenelo visela vzdolž telesa, segla proti knjižni polici. Naključno dejanje ali vizionarski impulz? Blazinice prstov so zdrsele po hrbtih na polici s poezijo. Koliko knjig, koliko prahu – prelet naključnih misli, navrženih kot motni odenki na ozadju Cézannovega Mont Sainte-Victoire, dokler dlan naposled ni obstala na drobni turkizni knjižici. Jo brez pričakovanj s kazalcem potegnila proti sebi. In odprla na strani 63.

Par sekund, kolikor traja branje uvodnih verzov – in odsotnost je čudežno zamenjala prisotnost. Kot po dolgem, predolgem čakanju so se sokovi pomladi dvignili iz tal proti udom, vse do prstov in stopal. V zopet udomačenem prostoru lastnega telesa sem zaznala gibanje časa. Naredilo je, da je prišla zima, in z enako samovoljo bo povzročilo, da bo ta zima odšla.

Visenje v praznini, vrtoglava izpostavljenost, teža zastoja so dobili – podobo. S šamansko silo je povlekla skupaj koščke vesolja, ki je – od utrujenosti, žalovanja, bolečine? – eksplodiralo. Izbrušeno in jasno podobo, sorodno odločni črti horizonta na tisti Cézannovi sliki, ki postavi zastrto dogajanje v svežo, novo perspektivo. Zaradi svoje izčiščenosti bi podoba postelje v zraku v neki rahlo drugačni konstelaciji utegnila zveneti enoplastno, celo banalno. A s svojo pomensko živostjo in notranjo skladnostjo prepriča, da je zrasla iz celostnega občutja. Kako podobnega temu, ki ga je sprožila v meni, niti ni tako bistveno.

Trajalo je več let, da sem z vso polnostjo ozavestila poetično milost tistega trenutka. Hilde Domin, ki ga je navdihnila, je postala v tem času moja redna bralska referenca. Poleg tega, da mi je podarila podobo, na katero sem se ujela med padcem kdovekam, je to nepozabno pesniško srečanje pomenilo tudi obuditev spomina na vse, kar je pesem zame nekoč že bila, kar je pesem nekoč, na začetkih, morda bila za slehernika. Spomin na lepoto izrekanja o tistem življenju, ki je veliko širše od vsakega zapisa, a v zapis vendarle čudežno ujeto.

Spomin na pesem kot *dogodek*.

»O poeziji je bilo v našem stoletju napisanih ogromno učenih knjig, ki imajo več bralcev kot poezija sama /.../. Pesnik, ki bi hotel tekmovati s temi gorami erudicije, bi se moral pretvarjati, da premore več znanja o sebi, kot ga sme imeti. Če povem po pravici, sem bil vse življenje pod oblastjo daimona in ne razumem najbolje, kako so nastale pesmi, ki mi jih je narekoval.«

Czesław Miłosz je v *Pričevanju poezije* zapisal misel, ki si jo lahko (danes) privoščiti samo odlično uveljavljen pesnik, ko ga ne skrbi preveč za lastno prihodnost. Iz ust kogarkoli drugega dobi kaj kmalu konotacijo lahko-miselnosti, intelektualne lenobe, neprilagojenosti duhu časa.

Zadrega pred takim priznanjem je razumljiva. Sprijaznjenost z nepredvidljivostjo ustvarjalnega procesa pesniku jemlje danes tako opevano moč. Kljubuje predstavi, da je nekam že prispel, da nekaj že ve, da nekdo že je in predvsem, da lahko nadzira naslednji korak. To ga spravlja v zadrego pred sabo, pred bližnjimi, pred publiko, ki pričakujejo rast samozavesti, gotovost, obvladovanje položaja. Pesnik pa nemí, globoko v sebi presenečen nad vsem, kar je navrgla preteklost, in poln dvomom pred tem, kaj bo prinesla prihodnost. Čeprav je njegova obrt bolj izpopolnjena, zdrsi ozaveščeni, premislek o pesniški formi bolj sofisticiran, njegovi nastopi v javnosti manj nerodni – v ničemer ne vidi zagotovila. Ve, da je vsaka iskrena pesem prva. Daimon, navdih, muza, transcendenca – ne glede na to, kako želi poimenovati odprtost za presežno, ve, da je vsaka pesem, ki spregovori z energijo vidca in ranljivostjo zaljubljenca, zgolj odgovor na nekaj, kar se pesniku *zgodí*.

Pesem kot *dogodek* se vzpostavi z večšino vračanja v izvorno negotovost, ki neti čudenje nič manj kot strah. To zmožnost Erich Neumann definira kot stik z enotno resničnostjo, ki jo razume kot odprtost posameznika za sebe. V tej odprtosti ustvarjalni človek nujno presega svoj subjektivni jaz, njegove naključne danosti in postavitve, se pa mora prav na ta jaz naposled neizogibno nasloniti, če naj postane to prvobitno srečanje vir ustvarjalnega procesa. »Ustvarjalni človek občuti to, da se oklepa lastnega jaza, skoraj kot greh proti

nadosebni moči sil, ki ga imajo v oblasti. Izkuša pa, da je to oklepanje edina osnova, ki mu omogoči izraziti sebe in moči, ki morajo za svoje samoizoblikovanje uporabiti njegov jaz. Ta dvojna in paradoksalna odgovornost močem in jazu konstelira globoko osebno ambivalenco ustvarjalnega človeka; toda ravno preko nje se individuira v svojem delu, saj mora, zato da bi obstajal, vedno iskati sredino.«

V času, ki v reprodukciji vidi iznajdljivost, izvirno misel pa enači z zaviranjem, sredina ni več ideal. Stik s sebstvom kot celoto sveta v celoti izriva občutek za jaz. V poskusu odgovoriti na nemilostne zahteve po prepoznavnosti in prisotnosti v javnem prostoru se pesniška ustvarjalnost pogosto vzpostavlja kot odgovor na jasno artikulirane družbene zahteve. S tem ko svoje težišče prenaša iz nezajezljivega notranjega sveta na normativnost zunanjega, pa tvega, da bo v procesu udomačevanja izgubila urgentnost subjektivne vizije in njeno avtentičnost.

Veščina vračanja, na drugi strani, postavlja pesnika v iskren dialog z lastnim notranjim življenjem, v katerem izkuša nekaj, kar je večje od njega samega. Je zmožnost, da pogumno in vdano lebdi med nikoli odgovorjenimi zagatami bivanja, med katerimi dlan »išče oprijem in zatipa / le vrtnico v oporo«: krhko pesem, ki se porodi iz pristnega bivanjskega nemira. Kot neodložljivo nujo, a obenem tudi kot odgovorno zavezo. »Temu, ki vidi, je dano, da vidi, obenem pa je njegova odgovornost, da to, kar vidi, sporoči drugim, da bi tisti, ki ne vidijo, lahko videli, saj smo vsi člani drug drugega,« zapiše Denise Levertov. Z večino vračanja k začetkom pesniške besede stopamo po poti individualnega v prostor skupnega, v hišo poezije v najbolj prvobitnem pomenu te sintagme.

Po dolgi poti na začetke si lahko pesnik končno odpočije. A njegov počitek tudi zdaj ni miren sen preskrbljenih. Prej rahel spanec popotnika, ki ne neha prežati na nevarnost in oprezati za lepoto. Zavezati se pesnjenju pomeni biti pripravljen na koncu dolgega in napornega iskanja zaspati na vselej zasilni, nihajoči, negotovi »postelji v zraku, med pticami in akrobati«*, privoščiti si edini možni oddih, veselje in pomiritev človeka, ki v življenju išče nič več in nič manj kot prvo pesem.

* Verze Hilde Domin je prevedla Ana Jasmina Oseban.